

Filosoffen

Ved ANDERS FOGH JENSEN

Kapitalisme og sindssyge

Diagnoser fra en dagligdag

v. filosof Anders Fogh Jensen

www.filosoffen.dk

Resume

Den påstand fremsættes, at kapitalisten ikke længere er noget, der er står overfor nogen, som en ydre modstander, men må forstås som integreret del af hvert menneske. Dette gælder ikke mindst for den såkaldt venstreorienterede, der nu må forstå sig selv som venstreorienteret kapitalist. Herefter går foredraget ind i hvad kapitalismen i hver enkelt menneske består i og fremsætter ti egenskaber ved det kapitalistiske menneske. Som det tredje punkt samles analyserne af de forskellige kapitalistiske egenskaber i fem forskellige, men sammenvævede, magtformer, og det leder frem til foredragets hovedtese: At kapitalismens fem magtformer giver sig udtryk i fem former for sindssyge, som hvert enkelt menneske er mere eller mindre gennemtrængt af. Endelig diskuteres til sidst hvori en modmagt til en kapitalisme, der er indbygget i ethvert menneske, kan bestå.

Indhold

Kapitalisme, det er mig.

Hvad er jeg, kapitalist?

Hvad er vi, kapitalisme?

Hvordan kan jeg elske mig selv, kapitalist?

I Kapitalisme, det er mig.

Da jeg i dag skal tale om religion, vil jeg starte med et citat af Paulus. Paulus siger i Romerbrevet, kapitel 7 vers 15: "Det, jeg vil, det gør jeg ikke, og det, jeg hader, det gør jeg." Og senere i vers 19 siger han: "For det gode, som jeg vil, det gør jeg ikke, men det onde, som jeg ikke vil, det gør jeg."

De sentenser udtrykker meget godt hvilke problemer en nutidig samfundskritiker står overfor: Når jeg kigger ned af mig selv, så hader jeg mig selv, fordi jeg ikke vil være kapitalist og alligevel er det. Jeg inkarnerer det, jeg ikke vil være.

Ludwig d. XIVs diktum, "Staten, det er mig" blev som bekendt endevendt med den franske revolution med den hensigt at gøre staten til folket. I dag er folket ikke bare staten og samfundet, det er samfundsformationen, kapitalismen: Kapitalisme, det er mig. Magten er ikke længere det andet, magten det er mig.

Det problem, som vi kritikere står midt i idag, er, at vi mener at have indset at noget er godt at gøre, og dog lever vi livet på en anden måde. Det problem kan ikke bare reduceres til dobbeltmoral, det er en splittethed: Når jeg gør det, der føles rart, så hader jeg mig selv. Jeg har ladet mig fortælle af TV-avisen, at nogle mennesker kaster sig ud i forbrugsorgier i stedet for at gå i terapi; det er nok ikke alle mennesker i dag, der vælger den løsning, men ingen kan vel sige sig fri for en gang i mellem at føle en lyst ved at forbruge.

Sartre slutter sit skuespil, Huis clos, med ordene "Helvede, det er de andre." Et udtryk for en eksistentiel og social tilstand, hvor ethvert samkvem vækker lede. Det problem, jeg retter fokus mod i dag handler snarere om den tilstand, hvor enhver

selvrefleksion vækker lede: Helvede, det er mig, fordi kapitalisme er udtryk for forkvakling, og fordi kapitalismen, det er mig. Med andre ord, venstreorienterede kapitalist, jeg elsker at hade mig selv, og jeg hader at elske mig selv.

Mit udgangspunkt er altså, at vi alle er kapitalister, om end ikke lige meget, ligesom vi i Danmark er europæere og kristne, uanset om vi vil det eller ej, i en kulturel forstand. Man kan selvfølgelig indvende, at en kapitalist i Marx' forstand ejer produktionsmidlerne, og at alle de, jeg kalder kapitalister, ikke ejer produktionsmidlerne. Modsætningen mellem ejer af produktionsmidlerne og ikke-ejer kan måske nok have sin relevans, selv om man kan stille spørgsmål ved, om vi med vores købekraft ikke alle er blevet kapitalister i også Marx' forstand, men her er fokus et andet: At man som barn af et veludviklet kapitalistisk samfund socialiseres ind i kapitalistisk tænke-, tale- og handlemåde. Det er den måde, jeg vil skitsere i det følgende.

Man kan også undre sig over at jeg i det følgende ikke bruger begrebet 'klasse'. Det er ikke fordi, jeg ikke mener, at der er forskel på folk. Det er der, men klasserne er blevet nogle andre. Det lades imidlertid også uden for fokus her, idet der fokuseres på de generelle tendenser som karakteriserer det moderne kapitalistiske samfund, og dermed kapitalisten i os alle.

Spørgsmålet stiller sig nu: Hvad er jeg, kapitalist? At svare på det (II) er at svare på, hvad kapitalismen er i dag (III). At gå ind i det, er som Dante at gå ned i gennem helvede for at se på menneskehedens synder.

II Hvad er jeg, kapitalist?

I næstsidste runde af danmarksturneringen i fodbold 2003 kunne Brøndby afgøre mesterskabet, men fejlede. Kommentatorens vurdering var, at "det var da herligt, så bliver der solgt flere billetter i næste uge". På samme måder udlægger både kommentatorer, spillere og trænere vigtigheden af mesterskabet som fremtidige muligheder i form af indtægter og bonuspenge ved at deltage i den europacupturnering, som mesterskabet giver adgang til. Med andre ord, så er ære

reduceret til salg. Mere generelt - for dette er blot et eksempel på noget mere generelt - så er bytteværdi reduceret til brugsværdi:

1. Mine værdier er bytteværdier.

Det er naturligvis en kritik, som allerede Marx fremsatte: Når bordet produceres som en vare bliver dets specifikke brugsværdi reduceret til almen bytteværdi. Der ligger heri to kritikker: Det forskelligartede gøres til det ensartede (II,1) og det ensartede tilskrives nogle fiktive - ja nærmest religiøse eller metafysiske - egenskaber (II,4). At gøre noget til en bytteværdi er at gøre det til et middel (Marx: Lebensmittel): Det bliver ressource til at opnå noget andet. I dag virker ressourcemetaforen selvfølgelig for os: Indvandrerne er en ressource, ungdommen, tiden, kunsten, konen, manden, vennerne, børnene... alt gøres til ressource, selv mig selv og mine kvaliteter:

2. Jeg er et middel: En human ressource.

Universalressourcen, som alle de andre kan omveksles i, er penge. Som Marx fremfører, så behøver penge ikke at være metal, det kan lige så godt være okser, kaffe eller jordbær. Men i det øjeblik penge bruges ophører de med at være penge og bliver noget andet. Penge er defineret ved det, der kun er bytteværdi. De er det almene.

At gøre noget alment er at måle det op imod en fælles målestok, som de forskellige ting kan sammenlignes eller byttes i forhold til. Efterhånden med bytteværdiggørelsen fremtræder kun det som essentielt, der kan måles: Vær kommensurable eller forsvind (Lyotard):

3. Min verden er det målbare (kvantitet).

Bytteværdier handler om forhold mellem ting, ikke mellem mennesker. Men efterhånden som det bytteværdimæssige, det kvantitative, ressourcegørelsen, sniger sig ind på mennesket tingsliggør det de menneskelige relationer. Og samtidig menneskeliggør det det tingslige, fordi værdi bliver til bytteværdi. At give bytteværdien værdi er at tilskrive tingen særlige egenskaber, men som Marx siger, så er der aldrig nogen kemiker, der har fundet bytteværdien i en diamant.

”Men så snart det optræder som vare, forvandler det sig til noget sanseligt-oversanseligt. Det [bordet af træ] står ikke blot med sine ben på gulvet, men i forhold til alle andre varer stiller det sig på hovedet og frembringer af sin træhjerne griller, der er langt mere forunderlige, end hvis det af sig selv begyndte at danse.”
(Marx: Kapitalen, bind I, kapitel 1, p.170)

Med andre ord: Jeg som bytteværdifanatiker:

4. Jeg er fetichist.

Jeg er religiøs og min religion er bytteværdi.

De fire første punkter hænger intimt sammen om begrebet forestilling: Måle, bytte, tjene, ressource. Det er vigtigt at forstå, at denne sammenhæng på samme tid er en virkelig og en uvirkelig egenskab ved den sociale verden. Den er ikke en naturlov, og alligevel er den indgroet egenskab ved den sociale verden, der ikke bare kan laves om fra det ene år til det andet.

Dette net af forestillinger og betydninger finder sin mest eklatante form i logoet. Logoets eksplosion op gennem 1980'erne nøjedes ikke med at forskyde fokus fra tingens brug til tingens bytteværdi, den forskød værdien fra tingen til tegnet på tingen.

Kort fortalt kan man spore følgende udvikling i reklamen: Til at begynde med bestod reklamen i en oplysning om et produkt, der pegede på tingen; den tendens findes stadig som kittelbeklædte eksperter, der skal fortælle om en tandpastas fortræffeligheder - nu drives der blot rov på videnskabens autoritet. Fra 1880'erne (i USA med en vis forsinkelse til Danmark) begynder navnet at blive fremtrædende: Reklamen bliver et navn, der peger på en ting. Fra og med 1920'erne påhæftes reklamen et værditegn, f.eks. værdien af venskabet eller familien, der associeres med tingen, som vi f.eks. kender det fra de klassiske Ota-reklamer. Fra og med 1940'erne påhæftes kulturelle værdier og livsstil til reklamen à la formen jeg-er-et-produkt-X-menneske-der-lever-på-den-her-måde. Tegnværdien, logoet, tager stadigt

støt stigende til i 1980'erne og i 1990'erne bliver det afgørende for de store firmaers overlevelse, at de ikke primært satser på produktet, men på tegnet. Tegnet er med andre ord kommet ud over tingene, eller tingene er blevet et irriterende vedhæng til tegnet. Man køber et logo, ikke et produkt. Nokias "The Sign of Attitude" er på samme tid udtryk for fjerde og femte fase i reklamens udvikling:

5. Jeg har lyst til tegn.

Tingene afsubstantialiseres med tegnet, logoet. Skolen bliver brugt som reklamesøjle, og retssalen bliver brugt til promovring. Og dog er tegnverdenen ikke alt. Jeg har en fornemmelse af at være spundet ind i noget, som er vigtigt for mig, men som også maskerer noget andet. Nogle af de seneste års kapitalismekritiske romaner og film, for eksempel American Psycho og Fight Club handler netop om dette: At mærkeverdenen er en pseudoverden, og at denne pseudoverden gør mennesker skizofrene. Derfor søger de efter noget mere virkeligt, søger ud over tegnspejlet, og måden, de gør det på, er gennem volden. Følelserne er blevet så svækkede, at de kun mærker vold; de sætter liden til at smerte kan føre dem ud af tegn:

6. Jeg kan ikke længere kende mig selv.

Imidlertid kan jeg ikke blot købe mig tegn én gang for alle; jeg må hele tiden forandre mig; tegnene bliver, hvis de forbliver, tegn på fortid og dermed tegn til eksklusion. Jeg må derfor hele tiden erhverve nye tegn: De nyeste mærker og modeller. Hvorfor er fortidens tegn tegn til eksklusion? Fordi jeg hele tiden må være i fremdrift. Jeg må erhverve mig nye kompetencer og former. Heraf erhvervslivets mantraer om kompetenceudvikling, kvalitetsstyring, værtdiagnose, medarbejderudviklingssamtaler, kurser, opgraderinger osv., der efterhånden også har bredt sig til det stakkels offentlige. Heraf erhvervslivets diktum om, at hvis du ikke er på vej op, er du på vej ned, der efterhånden har bredt sig til det stakkels offentlige:

7. Jeg vil hele tiden være en anden (udvikling).

Udviklingsshangen har mindst to konsekvenser: For det første skolegør den hele samfundet: Alt bliver potentiel læring og enhver oplevelse skal kunne omdannes til erfaring eller læring. For det andet betyder det et nyt begreb om sikkerhed, fordi den konstante forandring betyder, at det eneste, der er konstant er forandring, hvorfor man må omstilles til omstilling. Man kan med andre ord kun være sikker på ikke at kunne være sikker på at det der er nu (arbejdet, konen, manden, den geografiske placering osv.) også er senere. Sikkerhed som det at være sikker på det man har, fortøner sig, og sikkerhed bliver til sikkerhed på at kunne finde en anden (arbejde, kone, mand, sted osv.). Jeg må leve mit liv således, at jeg udvikler mig, for at være mere sikker.

Samtidig er det kapitalistiske samfund karakteriseret ved en enorm hysteri omkring sikkerhed. Det producerer risici og lever af det: Risikoen for at det kan gå galt, gør indgreb og forandring nødvendig, og skaber en mængde varer, hvor man kan købe sig til sikkerhed fra vagtfirmaer til forsikringselskaber. Ledelse bliver risikoledelse og min ledelse af mig selv, min livsførsel bliver til risikoførsel:

8. Min livsførsel er risikoledelse.

For eksempel er mad ikke længere noget jeg bliver sund af, men en risiko for at jeg bliver syg. En seksualpartner er ikke blot noget jeg kan nyde, men en risiko for sygdom. Medierne spiller en hovedrolle i risikohysteriet, der har mistanke som sin først gestus. Økonomien bliver hysteri: Det orienterer sig mod de mulige katastrofer, hvorved det bliver handlingslammet, depressiv. For eksempel kunne man se hysteriet om Sars udlagt som risikoen for en enorm økonomisk katastrofe, hvorfor økonomerne fik samme rolle som lægerne: At mane til ro. At leve sit liv som risikoledelse er at være orienteret mod scenarier: Det mulige, det som ikke er:

9. Jeg lever i mulige verdener (scenarier).

Risikoproduktionen i det kapitalistiske samfund foregår især som et hysteri omkring kroppen: Før man er syg er man i risikogruppen: Man er potentielt syg. Ethvert

velment tilbud om brystscanning en konstitution af kroppen som potentielt syg. Ethvert velment tilbud om misilskjoldsbeskyttelse er en konstitution af situationen som fare- og undtagelsessituation. Aktiemarkedet er indbegrebet af scenarieorientering, hvor man handler ud fra forventninger.

Scenarier fjerner fokus fra det, der er her og nu. Firkantet sagt produceres der scenarier af to slags: Skrækscenariet (risikoen for katastrofen) og drømmescenariet: En øget fordring om at alt skal være såre godt og en forestilling om at det kan det blive lige om lidt, hvis blot vi forebygger.

Kroppen som tyngdepunkt for risikoproduktionen er også samlingspunktet for tegnproduktionen. Kropsledelse er risikoledelse og det er tegnledelse. Fedme forarger fordi det er udtryk for manglende kontrol – og hvad kan manglende kontrol ikke føre med sig. På den måde bliver kroppens sundhed også – og den analogi er gammel – et tegn for sjælens eller åndens sundhed. Dermed bliver den gode krop garant for en større sikkerhed: Sikkerheden på at kunne finde en anden.

Sammenkøringen af kroppen og livsførsel som risikoledelse fører ikke blot til fitnesscentrenes udbredelse, men også til en eksplosion i medicalsektoren. Og måske er den vigtigste konsekvens, at det fører en ungdomsdyrkelse med sig, der passer godt ind i forandringsfordringen: At vi må forblive grønne selv når vi er grå.

10. Min krop er mit tegn, min kontrol, min risiko, min mulighed.

III Hvad er vi, kapitalisme?

Kapitalisme er krise

Marx hævder, at kapitalismen grundlæggende er krise. På grund af konkurrencen presses lønnen, hvorved købekraften falder, og det udløser en krise (teorien om den faldende profitrate). Det problem kan kapitalismen løse ved at inddæmme nye markeder: Ved at indlemme de, der ikke før var indlemmet i markedet, f.eks.

kolonierne: Krise - erobring - krise... Ekspansion er stadig en gængs markedsstrategi, men det bliver stadig sværere, fordi stort set ingen lever uden for kapitalismen. Når alt kommer til alt var det dog nok en af hovedformålene med Irakkrigen i 2003.

Kapitalisme er konstruktion

En anden strategi til midlertidig løsning af kapitalismen som krise er at konstruere nye behov: Krise - konstruktion - krise... Man konstruerer behov og konstruerer varer, der kan sælge en løsning på behovet:

1. Konstruktion af meningsbehov (f.eks. identitetsfølelse). Konstruktion af tegnvarer, der kan tilfredsstille behovet, f.eks. logoer.
2. Konstruktion af risici og sikkerhedsvarer, der kan tilfredsstille sikkerhedsbehovet, f.eks. forsikringer.
3. Konstruktion af forandringsfordringer og forandringsvarer, der kan tilfredsstille forandringsbehovet, f.eks. personlighedsudviklende kurser.
4. Konstruktion af kriser og forbedringsforanstaltninger, der kan forbedre os ud af krisen, f.eks. hospitalscheck.

Tegnet (1) er indvævet i sikkerhed (2), forandring (3) og forbedring (4), idet disse fordringer kan løses ved tegn på forandring, sikkerhed eller forbedring, for eksempel når justitsminister Frank Jensen var mere interesseret i at udsende tegn på at gøre noget ved kriminaliteten end om hvorledes den udviklede sig. Tryghed kan gives ved tegn.

Tegnet (1) fungerer også som middel til eksklusion og inklusion: De, der har tegn og de, der ikke har.

Penge er også infiltreret i tegn (1), sikkerhed (2), forandring (3) og forbedring (4), idet man kan købe disse for penge. Og penge bliver selv et tegn, idet det er tegn på om man har købt sig sikkerhed, forandring, forbedring.

Lyst er også et nøgleord her. Lysten til tegn, til sikkerhed, til forandring og forbedring er et træk ved mig. Det er vigtigt at forstå, at den lyst som kapitalismen konstruerer ikke blot findes uden for mig, men i mig.

Kapitalisme er fremtidslyst

Lysten til sikkerhed, forandring og forbedring er en lyst til fremtid. Mennesket har altid været orienteret mod fremtiden. Hvad er det så, der karakteriserer den specifikke nuværende kapitalistiske fremtidslyst? Det er på samme tid en lyst til:

- i) at fremtidens verden skal blive en anden: Den skal forandres og blive bedre.
- ii) at fremtiden hurtigt skal blive en anden: Den må kunne forandres ved indgreb. For eksempel får vi forsikringer, hvor vi før satte børn i verden, for at sikre vores fremtid.
- iii) at fremtidens verden skal være forudsigelig fra denne verden. Ellers var den ikke sikker. Vi kræver at det anden skal kunne kendes udfra vores begreber - og at den anden dermed ikke er en anden - og vi kræver at det fremmede, ukendte, nye skal kunne beregnes udfra dette - og dermed at det ikke er nyt. Heraf en eksplosion af fremtidsvarer: Af prognoser, diagnoser, vejrudsigter, gentests og målinger af enhver slags. Hermed reducerer vi ikke blot den gældende til det målelige (II,3), vi forsøger også at forhindre os selv i at gøre erfaringer: Vi vil på forhånd afskære det, der truer med at nedbryde vores viden og give os erfaring.

Kapitalisme er fem magtformer

- der alle er vævet ind i hinanden, men som ikke desto mindre kan udsondres som følgende magtformer:

Pengemagt Tegnagt Forandringsmagt Risikomagt Bio-forbedringsmagt. Udsondret fra hinanden ses disse mest typisk, men langt fra alene som:

Ad.1: Pengemagten har finder sit prototypiske udtryk i bankrådgiveren, økonomen i os alle, inkarneres i lommeregneren og regnearket og kvantificeres i penge. I hverdagen finder pengemagten udtryk i handelssituationer og i arbejdet.

Pengemagten materialiserer sig i bytteværdi og opererer ud fra modsætningen har/har-ikke eller rig/fattig. Da penge er potentialitet par excellence forarbejder pengemagten med henblik på at kunne (købe), dens rationalitet er en tjene- og opsparingsrationalitet med henblik på forøgelse. Den fetich, mennesket omgiver sig med pengene med, er at give den kvantitative værdi liv (efter en forudgående

kvantificering). Den finder sit sygdomstegn i depressionen, den situationen hvor mennesket handlingslammes af frygt.

Ad.2: Tegnmagten finder sit typiske udtryk i medier og reklamer; den kalder på skuespilleren i os alle. Den udøves især gennem sproget, der er udveksling af tegn, og finder ikke mindst som reklame sin vej til mennesket gennem TV-mediet, men i stigende grad også andre medier. Den kvantificerer i den forbindelse mennesket som seertal eller målgruppestørrelse. Tegnmagten materialiserer sig i tegn, der betjener sig af en in- og eksklusionsmekanisme ud fra skemaetikken in/out (yt, som man sagde førhen) eller accepteret/ikke-accepteret. Den forarbejder verden med henblik på tegngivelse, der har til formål at forføre med henblik på at være noget nu (aktualitet). Dens fetich er tingsliggørelsen af tegnet, hvorved det fremstår som en selvstændig betydning, der er værd at besidde. Tegnmagten finder sit sygdomstegn i skizofrenien, dobbeltlivet mellem grundlæggende menneskelige følelser og sociale tegnværdier.

Ad.3: Forandringsmagten finder sit typiske udtryk i konsulenten og rådgiveren, og kalder på psykologen i os alle. Den finder især sted gennem forarbejdning af den menneskelige psyke eller bevidsthed, læringen, og giver sig f.eks. udtryk i situationer som forældrekonsultationen eller spørgeskemaet. I psykologtest og arbejdspladsens jævnlige målinger kvantificeres forandringsmagten. Den finder form i ikke-beståen, i forandring af den menneskelige bevidsthed, og opererer med eksklusionsskemaet ny-gammel: Det, der er fra i går har ikke værdi. Forandringsmagten gør op med det, der er, med henblik på at gøre alt til processualitet. Den gør alt til skole, til en evig læring. Dens sygdomstegn er nihilismen: Den har ikke andet værdi end at det nye er godt, men hver gang det nye erhverves bliver det gammelt; den gør mennesket til en vandrer uden hjem.

Ad.4: Risikomagten finder sit typiske udtryk i alt fra assurandører, kontrollører til vagter, politi og hær. Den kalder på politiet i os alle og opererer gennem trussel eller advarsel: Det her, kan gå galt. Den finder sit udtryk overalt, men specielt hvor der er mange mennesker samlet, som f.eks. på gaden. I stigende grad bevæger den sig

dog indenfor i hjemmene. Risikomålinger, som f.eks. assurandørens anslåede levetid, hører til dens kvantificeringer, og overvågningskameraet eller babykameraet til en af de mest ekstreme hverdagsteknologier. Den materialiserer sig som risiko og opererer gennem at bearbejde den kontinuerte overgang mellem sikker og usikker til en binær modsætning, hvoraf skrækscenariet og drømmescenariet kan fødes. Scenarierne har til formål at forvandle det nuværende til mulig fremtid, og dens reaktion er mistænkeliggørelse med henblik på at forsikre. Den finder sit sygdomstegn i neurosen: Frygten for at det kan gå galt.

Ad.5: Bio-forbedringsmagten finder typisk sted gennem lægen og de medikamenter som vi alle fra tid til anden hælder ned. Den kalder på lægen og træneren i os alle og finder mest ekstremt sted i fitnesscenteret, hvor vi laver monotone og kedelige bevægelser med henblik på en forbedring af kroppen. Bio-forbedringsmagten materialiserer sig som den menneskelige ressource, og er derved også beslægtet med pengemagten på den måde, at den gør kroppen til et middel. Dens eksklusionsmekanisme er sund-usund og dens fetichproces består i at opvalorisere ungdommen. Den finder sit sygdomsudtryk som anorexi, som en ekstrem regulering af kroppens naturlige processer.

Min påstand er, at vi alle som kapitalister, i mere eller mindre grad inkarnerer alle disse fem magter og sygdomstyper. Kapitalisme er sygdom i forholdet mellem mennesker, og hvor skulle det ellers give sig udtryk, andetsteds end i mennesker. Imidlertid: Hvis roden er social, må der gribes om roden.

Kapitalismen, det er mig	1. Mine værdier er bytteværdier 2. Jeg er et middel (human ressource) 3. Min verden er det målbare (kvantitet)	4. Jeg er fetichist (troende) 5. Jeg har lyst til tegn 6. Jeg kan ikke længere kende mig selv (skizofreni)	7. Jeg vil være en anden end den, jeg er (udvikling)	8. Min livsførelse er risikoførsel (mistanke) 9. Jeg lever i mulige verdener (scenarier)	10. Min krop er mit tegn, min kontrol, min sikkerhed, min mulighed (forbedring)
Magtform	Pengemagt	Tegnmagt	Forandringsmagt	Risikomagt	Bio-forbedringsmagt
KONKRET					
Social magtinstans	Børser Banker m.v.	Medier Reklamebranche	Konsulenter Rådgivere	Hær, vagt, politi Kontrollør Assurandør	Læge Medicinalindustri

Typisk hverdagsagent	Økonom	Skuespiller	Psykolog	Politi	Læge
Hverdagsadfærd	Handel	Samtale	Forarbejdning / læring	Advarsel Trussel	Træning
Typisk hverdagslokation	Arbejde	Stue (TV)	Klassen	Gaden	Fitnesscenter
Typisk geopolitisk lokation	New York	Los Angeles (Hollywood)	New York / London	Washington	Skandinavien (Medicon Valley)
Hverdagsteknologi	Lommeregner	TV	Spørgeskema	Overvågningskamera	Pulsmåler
Kvantificerbar	Penge	Seertal målgrupper	Psykologtest	Anslået levetid	Kondital kolesteroltal
ABSTRAKT					
Materiale	Bytteværdi	Tegn	Forandring	Risiko	Bio / humanressource
Modsætning	Rig-fattig (har - har ikke)	Inde-ude (accept - ikke-accept)	Ny-gammel	Sikker-usikker	Sund-usund
Normativitet	Akkumulere	Se ud	Forandre	Forsikre	Forbedre
Forarbejdning: Med henblik på:	Opsparing Potentialitet	Tegnafgivelse Aktualitet	Opgør Processualitet	Scenariikonstruktion Possibilitet	Træning Potentialitet
Fetich-proces	Kvantificering	Tingsliggørelse	Skolegørelse	Mistænkeliggørelse	Ungdomsgørelse
Mål	Forøgende	Forførende	Forandrende	Forsikrende Fordømmende	Forbedrende
VI ER SYGE, KAPITALISME					
Kapitalismesyge	Depression	Skizofreni/Borderline	Nihilisme	Neurose	Anorexi

IV Hvordan kan jeg elske mig selv, kapitalist?

Tilbage til udgangspunktet: Havende indset at jeg inkarnerer disse kapitalistiske magter, hvordan kan jeg så elske mig selv? Hvordan kan jeg føle mig sund, når jeg kan se, at jeg er syg?

Kapitalismen fortæller mig at jeg skal

- 1) arbejde mig ud af det,
- 2) betegne mig ud af det,
- 3) forandre mig ud af det,
- 4) forsikre mig ud af det,
- 5) forbedre mig ud af det.

Men hvis jeg gør det, så går jeg netop kapitalismens ærinde. Ligegyldigt hvad jeg gør, hvor jeg går hen, så vil kapitalisten i mig fortælle mig, at jeg må gøre noget nyt

for at komme ud af den nuværende situation; at jeg må bevæge mig et nyt sted hen. Men der er ikke noget mål i kapitalismen; den gør alt til potentialitet, til ressource, til middel med henblik på... middel. Et svar kunne derfor være: At forblive.

Et andet beslægtet svar kunne være, at jeg skal lave de mentaloperationer – og de er svære og langsommelige – der skal til for at jeg kan leve uden de kunstige behov og fordringer, som kapitalisten i mig opstiller. Det kan man ikke gøre på én dag. Målet er, at jeg tør forblive, at jeg tør løbe og acceptere risici (livet er livsfarligt), at jeg tør acceptere dagligdagens grå nuancer (og ikke lyserøde scenarier), at jeg accepterer midlertidig krise. Kapitalismen nærer sig ved den indbildning, at der må handles ud af nuet uden anden grund end at der altid er krise og for lidt, og det er den indbildning, jeg må gøre op med.

Men: Det er vigtigt at have for øje, at kapitalisme, penge, overbevisninger, forestillinger og betydninger er virkelige. Ellers undervurderer man deres betydning.

Som udgangspunkt, som rettesnor, kan man gå ud fra følgende:

Anders' 3 platituder (der skylder buddhismen en del)

- Det, der er her nu, er mere frit og mere virkeligt end det mulige. For eksempel er scenariet mindre virkeligt end den nuværende situation, og det binder situationen i en fremtidsforestilling.- Det konkrete er mere frit og mere virkeligt end det abstrakte. For eksempel er brugsværdi mere virkelig og fri end bytteværdien, der forsøger at låse brugsværdien i forhold, der ligger langt væk fra tingens brug.- Det, der er her, er mere virkeligt, end det, der betegner. For eksempel er en trøje på min krop mere virkelig end det logo, der betegner trøjens betydning. Men: Det er som sagt ikke så enkelt, at scenariet, bytteværdien og tegnet ikke er virkelige instanser i den menneskelige verden.

Paulus, igen

“Det, jeg vil, det gør jeg ikke, og det, jeg hader, det gør jeg.” (Romerbrevet 7,15).

Hvad skal Paulus, I og jeg gøre?

Det buddhistiske svar ville være: Hvis Paulus lader være med at gøre, så gør han ikke det, han hader. Det bliver i Zenbuddhismen til wu-wei: At handle uden at handle. Det betyder i forhold til nærværende kontekst: Lad være med at forandre dig ud af nuet på kapitalismens præmisser: Arbejde, tegn, forandring, forsikring, forbedring.

Det kristne svar er: Denne indsigt forhindrer ikke Paulus i at være en god kristen, tværtimod. Det er en bevidsthed om den altid skyldige handlen, der åbner op for overvejelser over hvad der er mere skyldigt og mindre skyldigt, mere kapitalistisk og mindre kapitalistisk i vores kontekst her. At abstraktion, mulige begivenheder og tegnværdier afføder mere kapitalistisk adfærd end det modsatte. Vær konkret, nærværende og specifik, kapitalist.

[Gå på opdagelse i dette tema](#)

